

א

ראובן עבד קשה בערב פסח, יום י"ד בניסן. חנות הכלים שלו היתה מלאה בלקוחות, ובשעה 14:00 נזכר שלא התעסק כלל עם החמץ שלו: לא בדק, לא ביטל ולא מכר. עומד הוא בחנותו נבוך, לידו קופסת ביסקוויטים גדולה ומסתפק מה לעשות. לפתע עובר שם אחמד, הפועל מהמחסן, וראובן מוכר לו את הביסקוויטים. השאלה היא אם מעשהו הועיל להצילו מאיסור בל ייראה והאם חבילת הביסקוויטים תהיה מותרת לאחר הפסח למי שיקנה אותה מהגוי.

- א. הגדרת הנושאים..... א.
- ב. נודע ביהודה: אין מכירה אלא זכיה מהפקד..... ב.
- ג. אורח בבית הארחה שחושב שצריך לשלם..... ג.
- ד. ירושת חמץ לאחר חצות יום י"ד..... ד.
- ה. חמץ שנגנב בפסח להתירו לאחר הפסח..... ה.
- ו. פרי מגדים: חלות קניין כסף במכירת חמץ..... ו.
- ז. האם איסורי הנאה של אדם נחשבים שלו..... ז.
- ח. מכירת חמץ שאינו ברשותו..... ח.
- ט. סיכום ומסקנות..... ט.

הערה: הדברים נכתבו לצורך לימוד, ובשום אופן לא להלכה

א. הגדרת הנושאים

הנושא העיקרי העומד מאחורי הקלעים של שיעורנו הוא הגדרת הבעלות על החמץ בפסח, ובו עיקר ענייננו בשיעור זה.

מתוך נושא עיקרי זה – יוצאים שתי תוצאות חשובות, שכל אחת עומדת בפני עצמה, ואלו הן:

ד פ י - ע י ו ן

ב

- איסור "בל יראה" (הנדון בשולחן ערוך אורח חיים סימן תמ"ג ואילך), השייך לימי הפסח, והוא איסור מדאורייתא.
- איסור הנאה מחמץ שעבר עליו הפסח (הנדון שם בסימן תמ"ח), והוא שייך לימים שלאחר הפסח, והנאתו היא איסור מדרבנן.

בדרך כלל אנו רגילים להשוות את שני האיסורים **אלו לאלו**, שכן איסור ההנאה מחמץ אחר הפסח נובע (בדרך של קנס, לפי ר' שמעון, וכדלקמן) מחמת איסור "בל יראה" שקדם לו בפסח. אבל לפעמים (כפי שנלמד בהמשך השיעור בס"ד) ניתן לנתח כל תחום בנפרד, והמסקנות בכל אחד מהן תהיינה שונות אלו מאלו, באופן שידגיש את האופי השונה של כל איסור.

עוד נקדים שכל דברינו בשיעור זה הם **על קצה המזלג**, וכמעט לכל נקודה שנידונה בשיעור זה ישנם נדונים רבים לצד זה ולצד ההפוך (ומטרתנו היא רק להכיר מושגים, להרחיב ידיעות ולהגדיל תורה...).

הגמרא (במסכת פסחים דף ו:; וחלק ממנה הובא גם במסכת בבא קמא דף כ"ט:): אמר רב יהודה אמר רב: הבודק (את החמץ) צריך שיבטל. מאי טעמא... דילמא משכחת ליה לבתר איסורא ולא ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל, דאמר רבי אלעזר שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו ברשותו (וברש"י: להתחייב עליהם) ואלו הן: בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה.

ונלמד תחילה שתי דעות של פוסקים (הנודע ביהודה והפרי מגדים) המתייחסים לשאלה דומה, וכל אחת מייצגת מהלך אחר של הנושא העיקרי, ואח"כ נעמיק בהבדל בין צורת ההתבוננות על כל אחד מהם.

ב. נודע ביהודה: אין מכירה אלא זכיה מהפקר

הנודע ביהודה (בכמה מקומות, ובעיקר באורח חיים מהדורה תניינא סימן ס"ג, אורח חיים מהדורה קמא סימן כ', וכן פירט בהרחבה בספרו צ"ח על מסכת פסחים דף ו:); עוסק בשלושה מקרים, היוצאים מאותו שורש, ודומים מאד לענייננו, ואלו הם:

א. יהודי נפטר בפסח והוריש חמץ לבניו, האם הם עוברים באיסור "בל יראה"?

ד פ י - ע י ו ן

ג

ב. גוי גנב חמץ מבית של יהודי בפסח – האם חמץ זה מותר בהנאה לאחר הפסח?

ג. אדם רוצה למכור חמץ לאחר שעה שישית. האם זה יועיל להצילו מאיסור "בל יראה" ויתיר לו את החמץ לאחר הפסח (מקרה זה זהה למקרה שבעניינו)?

ונפרט את מהלכו של הנודע ביהודה לפי הנקודות הבאות:

- **הנודע ביהודה** דן במקרה ג' הנ"ל (לגבי אדם שמוכר את חמצו לגוי לאחר שעה שישית), וכותב שיש חוסר בעובדות בתיאור המעשה, **שלא מוזכר מתי היה הקניין, ולא מה היתה צורת הקניין** של הגוי בחמץ. ויש לכך חשיבות עילאית, כפי שנלמד בהמשך בס"ד.
- ותחילה נניח שהמכירה היתה **בערב פסח לאחר השעה השישית**, וכן נניח שהמכירה היתה באופן שהגוי לא נתן מעות אלא **משך את החמץ מבית היהודי** לביתו, ונבדוק את הדין במקרה זה (ובשלב שני נחליף את הנחותינו ונבדוק את האפשרויות האחרות, ונראה מה יהיו השינויים).
- **ולכאורה יש סיבות רבות שהקניין לא יחול:**
- **נאסר בהנאה:** לאחר שעה שישית החמץ כבר נאסר בהנאה באותה שעה מן התורה.
- **החמץ אינו ברשותו:** היאך אפשר למכור חמץ זה, הרי הוא כבר אינו ברשותו.
- **לא ניתן תשלום:** מאחר שלא ניתן כסף תמורת מכירה זו – מדוע שהחמץ ישנה את בעלותו.
- **מחלוקת באופן הקניין של הגוי:** אופן קניית הגוי הוא **מחלוקת בין הפוסקים**, הבא לידי ביטוי **בשולחן ערוך** (בחלק יורה דעה סימן ש"כ-ו) לעניין **הפקעת קדושת הבכור**, וזה לשונו: בזמן הזה, מצווה לשתף (בעלות על הבכור) עם הגוי קודם שיצא לאוויר העולם, כדי לפטרו מהבכורה, אע"פ שמפקיע קדושתו, הכי עדיף טפי כדי שלא יבוא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ובעבודה. ואם יקנה לגוי חלק בעובר – אין הקניין חל, לפי שהוא דבר שלא בא לעולם, לכך **יקנה לו חלק באם** (או יקנה לו האם כדי להקנות לו חלק בעובר), והקניין יהיה שיקבל פרוטה מהגוי, ויקנה לו המקום שהבהמה עומדת שם, והמקום יקנה לו חלק באם (או שיקבל מעות מן הגוי, וימשוך הבהמה לרשותו או לסימטא דאז **משיכה קונה לו עם המעות**) (טור לדעת רש"י ורבינו תם).
- **ומקור נוסף** הוא **במגן אברהם** (סימן תמ"ח-ד): ...והמשאת בנימין (סימן נ"ט) כתב דצריך להקנות לו **בכסף ובמשיכה**, או בהקנאת מקום (כמ"ש ביורה דעה סימן ש"כ),

ד פ י - ע י ו ן

אבל בדיעבד קנה **בכסף לחוד**, משום דרוב הפוסקים סבירא להו כרבי שמעון (וכן משמע בחושן משפט סימן קצ"ד). ועוד כיוון שהחמץ אינו ברשותו אלא שהתורה אוקמה ברשותו – בגילוי דעתא סגי (כמ"ש בבית יוסף סימן תל"ה) עכ"ל. ובסימן צ"ז כתב שאם הקנה לו **במשיכה לחוד** בלא כסף – קני. ובסה"כ יוצא שיש **מחלוקת אם משיכת גוי קונה** (ללא מתן מעות).

- ומחדש הנודע ביהודה שאמנם כל הסיבות המנויות כאן נראות **לכאורה כסיבה לפסול את המכירה**, וממילא – לאסור את החמץ, אבל באמת מי שיתבונן יבחין שכל הנתונים שיש כאן **קשורים אלו לאלו**, ומתוכם יוצא דין דווקא **להכשיר את החמץ** (הן מצד שלא יעברו על "בל יראה", והן מצד התרתו בהנאה לאחר הפסח).
- ומבאר את דבריו: אמנם יש מחלוקת על **קניין משיכה** אם היא מועילה בגוי, אבל כל זה הוא דווקא כאשר מדובר **במכירה**, דהיינו כאשר היהודי מוכר את חפציו לגוי, ויש כאן קונה ומוכר, בזה לא מועילה מכירה, אבל אם נעמיד במקרה שגוי בא **לזכות מן ההפקר** – אין מחלוקת, **ובוודאי שמשיכה מועילה** (למשל אם גוי רואה חפץ מופקר ברחוב – בוודאי שיכול להגביהו או למושכו כדי לזכות בו).
- ויש להתחשב גם בנתון הנוסף הקיים במקרה שבענייננו, שמדובר בחמץ **לאחר זמן איסורו**, ובשלב זה החמץ כבר נאסר בהנאה **והרי הוא הפקר ממש**, ואין לו בעלים כלל (ומה שעשאו הכותב כאילו הוא ברשותו – זה דווקא לענין התחייבות בבל יראה, אבל לשאר דיני ממונות הרי הוא **כהפקר גמור**, שהתורה הפקיעתו ועשאתו הפקר, מכוח הפקעתא דמלכא).
- וא"כ יוצא דבר מעניין, שדווקא בגלל שמדובר על חמץ **לאחר זמן איסורו** – כאן **המשיכה תועיל יותר מאשר קודם זמן איסורו** (כדלעיל), שכן בשלב זה הצלחת פעולת המשיכה אינה חלה מדין מכירה (שבזה אכן יש מחלוקת הפוסקים), אלא מדין **זכיה מהפקר** (ובזה אין מחלוקת שהזכיה אפשרית).
- ולאחר שהגוי זכה בו – **חמץ זה שוב אינו הפקר**, וגם לפי "תקנת" התורה (שמכניסה את החמץ לרשותו לעניין חיוב בבל יראה) – בשלב זה **יוצא החמץ מרשות הישראל לגמרי**, ומעתה **אינו עובר עוד על בל יראה** (ורמז לדין זה מצא הנודע ביהודה בהשוואה שעשו חז"ל בין חמץ בפסח לבור ברשות הרבים, שכל עוד הבור נשאר ברשות הרבים – נחשב בעליו כאחראי, הגם שהבור הופקע ממנו, מאחר שנחפר ברשות שאינה שלו, ואם בא אחר והשתמש בבור – זכה בו הלה להיות בעליו ולהתחייב בו, וכך גם החמץ כל זמן שאינו ברשותו ולא זכה בו אחר – עובר עליו בבל יראה, ולאחר שזכה בו הגוי – שוב אינו עובר עליו (ובצל"ח כתב על עצמו ש"ערבך – ערבא צריך", ואין ראייה מבור ויעוין שם, ואין כאן מקומו)).

ד פ י - ע י ו ן

ה

- **ומסקנת ביניים היא** שבהנחה שהחמץ נלקח ע"י הגוי **במשיכה**, וגם שהמעשה היה **בתוך שש השעות שלפני השקיעה** – כאן פוסק הנודע ביהודה **שהמכירה חלה** גם לעניין **שלא עובר** על "בל יראה" וגם לעניין שחמץ זה **מותר בהנאה** לאחר הפסח.
- **ובמקרה שנתוני היסוד משתנים**, דהיינו שקניין של הגוי בחמץ היה **בכסף ולא היתה משיכה** – כאן יצא **ההיפך הגמור מהדין הקודם**, שגם לפי הפוסקים כריש לקיש שגוי קונה בכסף – **כאן קניין כסף לא יספיק**, כיוון שכסף קונה כאשר הוא עובר **מהקונה למוכר**, אבל כאן – לאחר שהחמץ יצא מרשות המוכר לרשות הפקר, יוצא שהתשלום על החמץ **לא הועבר לכתובת הנכונה**, שהרי כבר אין בעלים לחמץ זה, וא"כ קניין הכסף לא קונה.
- ואם נקשה, שידוע **שדבר האסור בהנאה אין לו מכר**, וכל אדם יכול לזכות בו (כבתוספות במסכת סנהדרין דף ע"ט: ד"ה בשור, שכתב בדף פ. שלגבי שור הנסקל אם מישהו לקחו – אין ללוקח זה שום יכולת להיות בעלים יותר מכל אדם אחר), א"כ חמץ לאחר ששעות ולמעלה, לאחר שכבר נאסר בהנאה – מדוע לא נאמר, שכמו שנאסר בהנאה כך לא שייכת בו זכיה.
- ויש ליישב, שיש כאן נקודת חידוש, שאמנם **ישראל לא יכול לזכות בו**, לפי שהחפץ נאסר גם לו בהנאה. אבל גוי – שאין עליו איסור בל יראה בחמץ בפסח – כל האיסור במכירה הוא מצד הישראל המוכר, אבל **מצד הגוי הקונה אינו אסור בזכיה**, ולפיכך כאשר הגוי יזכה בו מן ההפקר – הזכיה חלה.
- **ומדגיש הנודע ביהודה**, שלאחר שהגוי זכה – שוב הישראל אינו עובר על בל יראה (כיוון שאנו פוסקים בעניין בל יראה כר' שמעון, שעוברים על בל יראה רק מהלילה), ומאחר שאינו עובר על בל יראה – שוב חמץ זה אינו אסור גם בהנאה לאחר הפסח, ומותר לישראל לקנות חמץ זה מן הגוי.

ובקצרה: סיכום ביניים של דברי הנודע **ביהודה** (או"ח תניינא סימן ס"ג) לגבי אדם שרוצה למכור חמץ לאחר שעה שישית, שלא אכפת לנו מחשבתו של הגוי, שחושב שקונה מהיהודי, ובאמת הוא זוכה מההפקר. ולכן:

- אם הגוי **מושך** את החפץ אליו – יש בזה **מעשה זכיה מהפקר**, ואכן זוכה הוא בחמץ.
- ואם **קונה** חמץ זה **בכסף** – הרי בוודאי **שהקניין לא חל**, כי התשלום הלך לאדם שהחמץ אינו בידו, והגוי לא קנה בזה כלום, ללא שעשה מעשה זכיה ע"י משיכה מההפקר.

ד פ י - ע י ו ן

1

- ואם גם משלם כסף וגם מושך אליו – יוצא שזכייתו היא מההפקר, ללא כל קשר לכסף שהוא נותן (ומה דין הכסף – בפסיקה הבאה).

ג. אורח בבית הארחה שחושב שצריך לשלם

ומה דין הכסף שנתקבל מהגוי – יבואר לפי המקרה הבא:

ראובן הוא פקיד בבית הארחה בהרי ירושלים, והם גובים מכל אורח 140 שקל למיטה ללילה, ושכירות המקום היא בעיקר לגויים, ונעשית בכרטיס אשראי דרך התקשורת. והנה מגיע אורח גוי וטוען שהתוכנה בתקשורת שכרה עבורו מקום, אבל התשלום לא נקלט. מאידך – בעל המקום מודיע לראובן שהגוי אכן רשום, שהזמנתו נקלטה, וגם התשלום נקלט, ועל כן ניתן להלין את הגוי בבית הארחה ואינו צריך להוסיף תשלום. אלא שהגוי מתעקש לשלם. האם מותר לראובן לקבל כסף מהגוי ולשלשלו לכיסו?

ויש לבאר בפשטות, עפ"י הנקודות הבאות:

- כידוע גזל עכו"ם אסור, כבשולחן ערוך (סימן שמ"ח-ב) כל הגונב אפילו שווה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו (ויקרא יט, יא) וחייב לשלם, אחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון של גויים, ואחד הגונב מגדול או מקטן.
- אבל **טעות עכו"ם מותרת**, כברמ"א (סימן שמ"ח-ב) טעות עובד כוכבים, כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלוואתו, מותר, ובלבד שלא יודע לו, דליכא חילול השם. ויש אומרים דאסור להטעותו, אלא אם טעה מעצמו, שרי (מרדכי פרק הגוזל בתרא).
- **יוצא לפי הרמ"א הנ"ל**, שטעות עכו"ם מותרת, ולכן אפשר לקבל מהגוי.
- ולגבי השאלה אם יכול לקחת לעצמו ולא לתת לבעה"ב – כותב השולחן ערוך (סימן קפ"ג-ר): שלח שלוחו לקבל מעות מהעובד כוכבים, וטעה העובד כוכבים ונתן לו יותר – הכל לשליח (וברמ"א הוסיף שכל זה דווקא שידע השליח בטעות קודם שבאו ליד המשלח, אבל אם ידע בטעות ההוא ונתנו ליד המשלח, הכל של המשלח (בשם המרדכי פ' אלמנה ניזונית), ומכל מקום בענייננו יודע ראובן את טעות העכו"ם קודם שבא הממון החדש לידי בעל האכסניא, ובעצם הממון החדש בכלל לא הגיע לידי בעל האכסניא).
- ולכן המסקנה במקרה זה הוא, בפשטות, **שראובן יכול לקחת לעצמו את התשלום החדש שיתן לו הגוי.**
- וכל המסקנה הנ"ל היא בתנאי ובהסתייגות, **שלא יהיה חילול ד'.** אמנם במקרה זה – מסתבר מאד שיתתברר לגוי שחשבונו **חייב פעמיים** (ופשוט שכך יהיה, כיוון שסוף סוף כל

ד פ י - ע י ו ן

T

תשלום נרשם בחברת האשראי ומנוכה מחשבון הבנק) – וא"כ עלול להיות חילול ד', ולכן יש להימנע מקבלת התשלום (או לסייג את קבלת התשלום, שאם יתברר ההיפך – יוחזר כל הסכום, או כל הסדר אחר).

וגם בענייננו, שאין פירוט על סוג הקניין שהיה בפועל – אם הגוי משך (ובזה זכה בחמץ) – כבר אין חשיבות לכך שהוסיף גם תשלום, ואין בזה שום תוספת למה שזכה על ידי משיכתו, אלא נחשבת הוספת התשלום **כטעות עכו"ם** (המותרת כדלעיל, וכאן אין כל כך חשש של חילול ד', שלא שייך שהגוי יגלה את הטעות, ובפרט שכך באמת הדין בערכאותיו, שמשלם תמורת קניית מוצרים, וגם בדין תורה יאמרו לו "כך דינכם" (כבגמרא במסכת בבא קמא דף קי"ג. ואריכות בספרנו **אוצר העין** למסכת בבא קמא סימן נ – "דין עם גוי בבי"ד ישראל"), וממילא **מותר לקחת את הכסף לעצמו**.

ויש כמה הערות שמוסיף הנודע ביהודה (במהדורה קמא אורח חיים סימן כ, יתר על מה שכתב במקום אחר):

- **חמץ שעבר עליו הפסח**, שאסור משום קנס, לפי רבי שמעון (שאין "בל יראה" עד הלילה) בוודאי שלא קנסו, שהרי לא עבר על "בל יראה". אבל יש להוסיף שאפילו לדעת רבי יהודה (שעובר כבר לאחר שש שעות על בל יראה) – מכל מקום כיוון שבקנס עסקינן – נראה שאפשר לסמוך על רבי שמעון ולא לקנוס לאסור את החמץ.
- **לגבי קניין החמץ בכסף** (ואח"כ לקח את החמץ במשיכה) – אמנם הגוי משלם ליהודי בגלל שחושב שקונה ממנו, ומצד האמת הרי הוא זוכה מההפקר, יוצא שזכייטו היא ללא כל קשר לכסף שהוא נותן, וממילא **מותר לקחת את הכסף לעצמו**, כפי שלמדנו לעיל, שכאילו שהגוי הפקיר את הכסף בטעותו, **וטעות עכו"ם מותרת**.
- **קניין אגב**: אם הקניין של הגוי בחמץ זה היה באגב קרקע (ולא במשיכה או בכסף) – יש לחלק בין שני מקרים, כדלקמן:
- אם היהודי הלך לגוי ומכר לו את החדר שבתוכו החמץ בכסף ובשטר, **והגוי לא בא כלל למקום הנכס** – א"כ הגוי **לא זכה בחמץ כלל**, מאחר שלא קנה מטעם אגב, שאין כאן מי שיקנה לו (כזכור מדובר על אחר שש שעות שהחמץ כבר אינו של המוכר), **מטעם חצר לא קנה** – הן משום יד, שאינו נמצא שם, והן משום שליחות, שאין שליחות לגוי, וממילא לא יצא החמץ מרשותו של בעל החצר (וממילא היהודי עובר על בל יראה והחמץ נאסר לאחר הפסח).
- אבל אם **הגוי בא לאתר המכירה או לצידו** – אזי זכה בחדר שבו החמץ מטעם יד, ויצא החמץ מרשותו של היהודי (וממילא מותר לאחר הפסח).

ד פ י - ע י ו ן

ח

ד. ירושת חמץ לאחר חצות יום י"ד

וכן לגבי השאלה הנוספת ששאל הנודע ביהודה (והתשובה מפורטת באורח חיים מהדורה קמא סימן כ) לגבי יהודי שנפטר ביום י"ד ניסן לאחר שש שעות, ולא מכר את חמצו, וגם לא ביטלו, מה דין החמץ אצל היורשים מהבחינות הבאות:

- **לבער:** האם מוטל עליהם לבער חמץ זה בשלב זה, כדי לא לעבור על בל ייראה.
- **היתר לאחר הפסח:** אם נשאר חמץ זה כמו שהוא – האם הוא מותר בהנאה או שנאסר כדין חמץ שעבר עליו הפסח.

וענה הנודע ביהודה את הפרטים הבאים (השייכים לענייננו):

- **לגבי שאלת החיוב לבטל** – לכאורה היה מקום לומר שהיורשים מקבלים את החמץ בעל כורחם, שכן ירושה אינה מדין זכיה, ולכן אינה תלויה ברצונם או אי רצונם לקבל את הירושה.
- אלא שניתן להתחשב בדינים שלמדנו לעיל (בסוגיית מכירת החמץ לאחר חצות היום), ועל"ז אפשר להקל על היורשים שלא יצטרכו לבער חמץ זה, שכן אם ננקוט כרבי יהודה, שהחמץ נאסר מיידית בהנאה מהתורה, וא"כ אינו נחשב של האב להורישו, ואפילו בחייו כבר לא היה של האב ולא ברשותו (למעט רשותו לעניין להתחייב עליו בבל ייראה). וכשמת האב – נשאר חמץ זה במציאות של הפקר.
- ובמקרה זה – אפילו אם החמץ הזה, בזמן המיתה של האב, נמצא כבר בחצרו של היורש – אפילו הכי אין היורש זוכה בו, לא מדין ירושה, כאמור, ולא מדין קניין חצר, שכן איסורא לא ניחא ליה דניקני.
- ודין זה הוא במקרה שהאב מת לאחר חצות היום. ואם מת בתוך הפסח – התוצאה "חלקה" יותר, שכן שלכולי עלמא (גם לאלו הפוסקים לאחר חצות כרבי שמעון. שאין "בל ייראה" עד הלילה, ונחלקו ברמת ההיתר, שיש מהם שסוברים שאפילו מותר באכילה עד הלילה, ויש שסוברים שאסור באכילה ומותר רק בהנאה) בתוך הפסח בוודאי שהחמץ יצא מבעלותו ומרשותו.
- ולסיכום נקודה זו: אין שום חיוב ביעור על היורשים, ויש עליהם רק לעשות מחיצה בפני החמץ, שלא יבואו לאוכלו, כדין חמצו של גוי הנמצא בבית ישראל (כבגמרא במסכת פסחים דף ו:).

ולגבי החלק השני של השאלה – אם החמץ הני"ל מותר בהנאה לאחר הפסח – יש להקדים שיש כאן קצת יותר מורכבות, כדלקמן:

ד פ י - ע י ו ן

ט

- עיקר דין חמץ שעבר עליו הפסח הוא כשיטת רבי שמעון, שדין חמץ שעבר עליו הפסח מותר מן התורה אפילו באכילה, וכל האיסור הוא מחמת קנס דרבנן, הואיל ועבר עליו בבל ייראה.
- נמצא לדייק שאם לא עבר על בל ייראה – אין סיבה לאסור את החמץ מלאוכלו לאחר הפסח.
- ולכן – אם האב נפטר לאחר חצות היום, לפני השקיעה, וטרם נכנס הפסח ממש, ועדיין לא עברו בחמץ זה על בל ייראה (כבמגן אברהם בריש סימן תמ"ג) – נראה פשוט, לכאורה, להתיר את החמץ הזה באכילה לאחר הפסח, שכן אין את מי לקנוס: האב לא עבר על "בל ייראה", היוורשים לא ירשו, ואין עליהם חיוב לבער (כדלעיל), והרי הוא כחמץ של גוי, המותר לאחר הפסח.
- ואם האב נפטר בתוך הפסח, וכבר היה לפחות רגע אחד שעבר על חמץ זה ב"בל ייראה" (ובאמת אין חילוק בדין קנס זה בין רגע אחד לשבעה ימים) – כבר שייך לקנוס לאוסרו לאחר הפסח.

סיכום ביניים של דברי הנודע ביהודה בדין יהודי שמת בפסח והוריש חמץ לבניו:

- לגבי איסור "בל ייראה" – אין איסור, שמאחר שהחמץ יצא להפקר – הרי היורש זוכה מההפקר ויכול לא לזכות במה שמזיק לו.
- לגבי היתר הנאה לאחר הפסח – כיוון שאין מי שעבר על "בל ייראה" – אין סיבה לקנוס ולאסור את החמץ (ואם כן עברו – אכן ייאסר החמץ לאחר הפסח).

ויש להוסיף עוד כמה הערות שהעלה הנודע ביהודה, ונביאם בקצרה (וראו לעיין בדבריו המובאים באריכות גדולה הן בשו"ת (שם) והן בצ"ח (שם)):

- לגבי מי שלומד שכבר מחצות היום עוברים על "בל ייראה" (ויש מי שמבאר כך את דעת הרמב"ם) – נראה שיש מקום לקנוס חמץ זה ולאוסרו לאחר הפסח בהנאה.
- וגם לפי הצד השני – שאין "בל ייראה" עד הלילה (ויש מי שמבאר שכן הוא דעת הראב"ד) – א"כ לא עבר האב על בל ייראה. אלא בשיטה זו דעת רוב הפוסקים להתיר חמץ זה בהנאה עד הלילה, וא"כ ירשוהו היורשים תיכף שמת, שכיוון שממון זה מותר בהנאה – ממון גמור הוא להורישו ליורשיו, וממילא היורשים הם אלו שעברו עליו בבל ייראה, והתוצאה היא שחמץ זה נאסר לאחר הפסח.
- יוצא שלפי רוב השיטות (וכאמור – יוצא כן גם לפי הרמב"ם וגם לפי הראב"ד) נאסר החמץ בהנאה, כל צד לפי טעמו.

ד פ י - ע י ו ן

7

- **ויש צד לנסות להתיר**, לפי רבי שמעון, שאוסר את החמץ מדין קנס, אולי נאמר שאמנם **קנסו אותו אבל לא קנסו את בנו אחריו**. ויש כמה מקורות לסוגיה זו (במכוון מלאכתו במועד שקנסוהו חכמים שלא יגמור (במסכת מועד קטן דף י"ב:), במוכר עבדו לכותי, שקנסוהו חכמים שחייב לפדותו (במסכת גיטין דף מ"ד.) ובצורם אוזן בכור, שקנסוהו חכמים שלא ישחט על אותו מום (במסכת בכורות דף ל"ד:)), ובכולם מסתפקת הגמרא במקרה שמת, אם קנסו רבן גם את בנו. א"כ אולי נאמר גם בקנס זה, של חמץ שעבר עליו הפסח, שהאיסור הוא לאב, אבל לא ליורשיו. וצריך עיון.

ה. חמץ שנגנב בפסח להתירו לאחר הפסח

וכן לגבי השאלה הנוספת שהעלה הנודע ביהודה לעיל (ותשובתו מובאת באורח חיים מהדורה קמא סימן כ) לגבי גוי שגנב חמץ מבית של יהודי בפסח – האם מותר בהנאה לאחר הפסח, ענה הנודע ביהודה שאפילו שהיהודי עבר בל ייראה עד לרגע הגניבה – מכ"מ **לאחר הגניבה החמץ ברשותו של הגוי**, שהרי קנה אותו מההפקר.

וכל זה – בגזלן גוי. ומה הדין בגזלן יהודי? ויש לומר כדלקמן:

- בסוגיית **גזל חמץ ועבר עליו הפסח** (במשנה במסכת בבא קמא דף צ"ו:) הדין הוא שהגזלן אומר לנגזל **הרי שלך לפניך**.
- והלכה זו נכונה אפילו שייטכן שהנגזל ביטל ומכר חמצו שבכל מקום, ולא יכול היה לדעת כי ממון פרטי זה הוא כבר אצל הגזלן, ולכן לא מועילה המכירה או הביטול של חמץ שאינו ברשותו.
- והיה מקום לומר שאם הגזלן פשע – מה אשם הנגזל, והיה מקום להתיר לנגזל את החמץ.
- ומוכח מסוגיה זו **שאיסור ההנאה שיש על הגזלן עובר גם לנגזל** (כי אם האיסור הוא על הגזלן בלבד – מה החידוש שאפשר להחזיר את החמץ לנגזל, הרי אצלו החמץ מותר...).
- **ויעויין בביאור הלכה** (על הלכות חמץ שעבר עליו הפסח, סימן תמ"ח-ג) שהאחרונים הסכימו עם הנודע ביהודה לגבי גזלן גוי (וחלקו עליו כאשר הגזלן הוא יהודי, שגם בזה צידד הנודע ביהודה להקל, ואין כאן מקומו) וקבעו שאם **הגזלן הוא יהודי** – הגזלן **כבר עבר** על "בל ייראה", ולכן החמץ נאסר גם לבעליו. ואם **הגזלן הוא גוי** – הגזלן **לא עבר** על "בל ייראה" וממילא החמץ לא נאסר.
- ויש להבין מה **אכפת לנגזל מיהו הגזלן**, הרי מדובר כאן בקנס, וכלפי חמץ זה הוא היה אנוס.
- **אלא מוכח שאם קונסים את הגנב – קונסים גם את בעה"ב**.

ד פ י - ע י ו ן

ומסקנתנו מכל דברי הנודע ביהודה, שהצדדים להקל ולא לפסול חמץ זה הוא בגלל שלאחר שעה שישית החמץ יוצא מבעלותו ומעתה הגוי זוכה מההפקר.

1. פרי מגדים: חלות קניין כסף במכירת חמץ

בפרי מגדים (מתוך כרך כתב יד, חידושים למסכת בבא מציעא דף מ"ז. סוגיית מעות קונות, הובאו בספר הזיכרון עולת שלמה ב-קה) התייחס למקרה הבא:

ראובן קנה חמץ בפסח משמעון ע"י שנתן לו כסף עבור החמץ ולא משך. מי מהם עבר על "בל ייראה" – הקונה או המוכר?

וכתב הפרי מגדים את הנקודות הבאות (בחלק השייך לעניינו):

- **מצד אחד** – יש כלל (הנלמד בגמרא במסכת בבא מציעא דף מ"ז: ובהלכה בסימן קצ"ח-א, ה) שמדאורייתא **מעות קונות**, וחז"ל גזרו שכסף לא יקנה מטלטלין, אלא רק משיכה קונה, מטעם גזירה שמא יאמר לו "נשרפו חטיף בעלייה" (דהיינו אם יתן הקונה את הכסף, והחפץ השייך כבר לקונה יישאר עדיין בבית המוכר, ויארע אונס בבית המוכר, כגון שטיפול דליקה – המוכר יתמהמה ולא יציל, כיוון שהחפץ כבר אינו שלו. אבל אם החפץ עדיין נחשב של המוכר – יעשה הכל כדי להצילו).
- **מצד שני** – במקרה של מכירת חמץ בפסח – לא שייכת **סיבת התקנה**, כיוון שחמץ זה לאחר שעה שישית **אינו שווה כלום**, ולא שייך לתקן לטובת הקונה דבר שאינו שייך בו. וא"כ שמעון יעבור על "בל ייראה" במקרה זה.
- **ועוד**: הרי אנו עוסקים בחמץ, שהוא אחד מאיסורי הנאה, והרי זה "מילתא דלא שכיחא" שאדם יקנה איסורי הנאה. ואם כן – יש כלל ש"מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן", וא"כ נעמיד את קניין החמץ על דין תורה, והמעות יקנו את החמץ, וא"כ שמעון יעבור על "בל ייראה" ולא ראובן.
- וכמובן – כל קניה זו אפשרית (כאשר תוקף חלותה היא לפי הספק דלעיל) בתנאי שהקונה יודע שקונה חפץ המוגדר כ"איסורי הנאה", ובכל זאת קנה.
- או שנאמר לצד שני, שכל קונה יודע שיש כאן חמץ, האסור באיסורי הנאה, ולכן הכסף שנתן לא היה לשם קניין אלא **כמתנה בעלמא**, והעברת בעלות אפשרית רק כאשר **שמעון ימשוך את החמץ לרשותו** (וכך ביאורם של דברי הרמב"ם לגבי קניית חמץ בפסח, המובאים לקמן, ואפשרות נוספת שמביא הפמ"ג הוא שאפשר **לקנות מגוי**, ואין כאן מקומו).

ד פ י - ע י ו ן

יב

סיכום דברי הפרי מגדים: לקנות מטלטלין בקניין כסף, שבדרך כלל ביטלוהו חכמים – יש להסתפק כאשר מדובר באיסורי הנאה ככלל, ובאיסור חמץ בפרט, אם **העמידו חכמים את דבריהם גם בזה**, או שכאן נאמר **שהכסף קונה** (בגלל שלא שייכת טענת נשרפו, ובגלל מילתא דלא שכיחא), וכן יש להסתפק **ביכולת לטעון מקח טעות** (או שנתלה בידיעת הצדדים וא"כ הכסף הוא מתנה).

ז. האם איסורי הנאה של אדם נחשבים שלו

אלא שהשוואת דברי הפוסקים שלמדנו עד כאן, נראה ש**סותרים זה את דברי זה**, שכן:

- **לפי הנודע ביהודה** – אין אפשרות למכור או להוריש חמץ, שכן החמץ **כבר לא שלו**.
- **לפי הפרי מגדים** – כל הבעיה היא בצורת הקניין, אם קניין כסף יחול או לא, אבל ברמה העקרונית (לפחות בתחילת דבריו) – אם צורת הקניין אפשרית – ניתן לקנות ממנו את החמץ, ומשמע שהחמץ **נחשב עדיין שלו**, שאחרת אין כאן מוכר וממילא אין קניה.

והאמת היא שדברי הפוסקים הנ"ל הם חלק מ**מנושא רחב**, שיש לדון בו באריכות, מאחר שכבר ה**ראשונים** עסקו בשאלות אלו, והביאו כמה מקורות חשובים לשאלה אם איסורי הנאה נחשבים **שהם שלו**, או שהם הופקעו מבעלותו ומעתה גם **אינם שלו**, ואמנם קצרה היריעה להתעסק בכך בשיעור זה (ועוד חזון למועד), אבל איננו פטורים מלעמוד על עיקרי הדברים בקצרה, ונראה כמה מהם, כדלקמן:

- **דין שור הנסקל שהוזמו עדיו** (במסכת כריתות דף כ"ד.) שכל הקודם – זוכה בו. והרי כשהוזמו עדיו כבר אין בהם איסור הנאה, ומדוע יכול כל אדם לזכות – ומשמע שאיסור ההנאה כבר הוציא את החפץ מבעלותו.
- **דין שוחט לעבודה זרה** (במסכת בבא קמא דף ע"א:) – כיוון שהתחיל את תהליך השחיטה – אסר את הנקודה הראשונה של השחיטה. אבל את שאר הבהמה – כבר אינו שוחט את בהמתו של אדם זה, ומוכח שאיסור ההנאה מוציא את הרכוש מבעלותו.
- **דין נודר קונם שלא יהנו ממנו כהנים** (במסכת נדרים דף פ"ה) – יטלו בעל כורחו, ואפילו שטובת הנאה היא ממון, הואיל ובא לאסור על האנשים היחידים שראויים לקבל תרומה זו – החשיבתו התורה כעפר בעלמא (וכתב שם הר"ן בשם הרשב"א, שמכאן מוכח שהאוסר על עצמו הנאת פירותיו – נעשו הפקר, וכל הקודם בהם זכה).

ד פ י - ע י ו ן

יג

ואמנם – כבר רבו הראשונים, הפוסקים והאחרונים שדנו בראיות אלו, ויש בכך גי' מחלוקת, כדלקמן:

- יש האומרים שאכן איסורי הנאה הוי **הפקר**, ואינו **שלו** (כפי שלמדנו לעיל בדעת הנודע ביהודה, על כל ההשלכות שיש לדין זה לענייננו), וביניהם **רש"י** (במסכת פסחים דף ו:), **הרמב"ן** (במסכת פסחים דף ד:), **הר"ן** (במסכת פסחים דף ג. בדפי הרי"ף), **הראב"ד** (שהובא בריטב"א במסכת סוכה דף כ"ח, ודף ל"ד:), **הרשב"א** (במסכת חולין דף ד:; ובשו"ת סימן תר"ב).
- ויש החולקים שלומדים שאיסורי הנאה **יצאו מרשותו אבל לא יצאו מבעלותו**, ובוודאי שהם **שלו**, וביניהם **הריטב"א** (במסכת סוכה דף כ"ח. ודף ל"ד:), **הריב"ש** (סימן ת"א), **הריטב"א** (במסכת עבודה זרה דף מ"ב. ד"ה גזירה), וכן משמע **ברש"י** (במסכת בבא קמא דף מ"ה. ד"ה אינו מוקדש), וכן למד **האור שמח בדברי הרמב"ם** (בהלכות חמץ ומצה א-ג). ויעויין גם **בקצות החושן** (סימן רנ"ט-א ובסימן ת"ב). ומשמעות הדבר שהחמץ **אינו הפקר**, ושייך למוכרו לגוי (ורק יש לדון בצורת המכירה, כמו שלמדנו בדעת הפרי מגדים לעיל).
- ויש שהגדירו **מצב ביניים**, ולומדים שאיסורי הנאה הם מטעם **יאוש**, **שלא הוצאו מבעלותם** של הבעלים, אלא שיש היתר לעולם לזכות בהם (יעויין בנתיבות המשפט סימן רס"ב, ובסימן ער"ה, **תרומת הכרי** סימן רס"ב ובבית הלוי חלק א-מח), אבל הם נשארים שייכים מבחינה ממונית לבעליהם (ולכל היותר יצאו מרשותם אבל לא מבעלותם). וגם לפי זה בענייננו – **אפשר למכור את החמץ לגוי גם באמצע הפסת.**

ח. מכירת חמץ שאינו ברשותו

עד עכשיו עסקנו בשאלה אם החמץ בפסח נחשב "**שלו**" לעניין הצלחת מכירתו לגוי, והראינו את מחלוקת הראשונים והפוסקים בעניין זה.

אלא שטרם עסקנו בנקודה יסודית, שעליה אין מחלוקת, והיא **גמרא מפורשת** (שהובאה לעיל בשם רבי אלעזר מהגמרא במסכת פסחים דף ו:), שהחמץ שבפסח בוודאי נחשב **אינו ברשותו** (והוכנס לרשותו רק לצורך להתחייב ב"בל יראה").

וא"כ – שאלה יסודית לפנינו: האם ניתן למכור חמץ ש"**אינו ברשותו**"?

אמנם – לפי חלק מהראשונים שלומדים ש"**אינו ברשותו**" פירושו "**אינו שלו**" (יעויין ברש"י במסכת פסחים דף ו: שכתב כן להדיא, ויש עוד ראשונים שלמדו כך) – אין מקום לשאלתנו (שכבר עסקנו לעיל בדיון "איון שלו"). אלא שאנו ממשיכים לדון לפי שאר הראשונים.

ד פ י - ע י ו ן

י"ד

המקור לכך שלכאורה אי אפשר למכור חפץ שאינו ברשותו הוא **בגמרא** (במסכת בבא קמא דף ס"ו): אמר רבי יוחנן: גזל ולא נתייאשו הבעלים – שניהם (גם הגזלן וגם הנגזל) אינם יכולים להקדיש (את החפץ הנגזל), זה (הגזלן) – **לפי שאינו שלו**, וזה (הנגזל) – **לפי שאינו ברשותו**.

והקושיה היא: אם גם הגזלן וגם הנגזל אינם יכולים להתעסק בחמץ זה, שהוא סוג של "איסורי הנאה" (שנקראים כרגע "אינם ברשותו") – פשוט שאי אפשר למכור או לקנות חמץ זה!

אלא שאחד הדיינים העלה עיצה, שתבואר לפי מהלכו של **האבני מילואים** (בסימן כ"ח-יג), ועוסק בשאלה הבאה:

גב' שרה חטפה ממון מראובן. ביקש ראובן שתחזירם לו וסירבה. עתה אומר לה ראובן: התקדשי לי בממון זה שבידייך. האם היא מקודשת?

יש לומר כמה נקודות, בשלבים הבאים:

- **לכאורה** פשוט שאינה מקודשת בממון זה, שכן ממון זה הוא גזל בידה ולא כסף קידושין.
- וכך דעת **הרמ"א** (בשולחן ערוך אבן העזר סימן כ"ח-ה) ומקורו בדברי **המהר"ם פאדווה** (סימן כ"ד): אשה שחטפה מעות מאיש א', והוא בקש ממנה שתחזירם לו, ולא רצתה, ואמר לה: הרי את מקודשת לי בהם, ושתקה והחזיקה המעות, **לא הוי קידושין**, דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות, ולא כולם הוא (ביאור: בזמן לקיחת המעות – לא היה זה זמן של קידושין. ולכן עכשיו – כאשר יש התרצות לקידושין – זה כבר מאוחר מדי, שכן הסכמתה היא לאחר מתן המעות).
- **ובבית שמואל** (סימן כ"ח-ט) כתב על דברי הרמ"א, שאמנם בתשובת המהר"ם מפאדווה לא הכריע כמו שכתב הרמ"א באופן נחרץ שאינה מקודשת, אבל בשארית **יוסף** (סימן כ"ח) פסק לקולא, שאינה מקודשת. וטעמם שאין הבדל בין גזל לפיקדון – בכל מקרה כאשר לא מועילה שתיקה לאחר מתן מעות.
- **והוסיף הבית שמואל** (שם) שברמ"א מדוייק שאינה מקודשת בגלל ששתקה, אבל **אילו התרצתה – היתה מקודשת** (הכסף היה נעשה מיד פיקדון אצלה והקידושין והפיקדון באים כאחד).
- **ועוד הוסיף הבית שמואל** (שם), וזה נפק"מ לענייננו – שדברי הגמרא (לעיל) בגזל ששניהם אינם יכולים להקדיש – הכוונה שכל אחד מהם לחוד אינו יכול להקדיש, אבל אם מתרצים שניהם – אפשר להקדיש!

ד פ י - ע י ו ן

ומסקנה זו של הבית שמואל (שבהתרוצות שניהם אפשר להקדיש) – היא הבסיס לחידושו של **האבני מילואים** (בסימן כ"ח-ג), שמסיק מכאן **שהנגזל יכול למכור לגזלן את החפץ שנגזל**, כיוון שיש כרגע גם את הרשות על החפץ (אצל הגזלן) וגם את הבעלות (אצל הנגזל).

ובענייננו לפי האבני מילואים יצא שאין בעיה למכור לגוי את חמצו בפסח, שנמצא כבר אצל הגוי, מאחר שחמץ בתוך הפסח יצא מרשותו, אבל לא יצא מבעלותו, וחיבור של בעלות היהודי ורשות הגוי הוא חיבור אפשרי וממילא הקניין חל.

ובשורה תחתונה יוצא לגבי מכירת חמץ בתוך הפסח:

- **לדעות שחמץ אינו ברשותו אבל הוא שלו** (המיוצגות בשיעורנו ע"י הפרי מגדים) – גם המכירה אפשרית (ולפי האבני מילואים מה שאינו ברשותו לא מעכב), ובקניין כסף יש לדון אם מאפשר קניין (כיוון שתקנת חז"ל שכסף לא יקנה לא חלה לגבי איסורי הנאה) או שאינו מאפשר קניין זה (בגלל תקנת חז"ל שכסף אינו קונה).
- **לדעות שהחמץ אינו ברשותו וגם אינו שלו** (המיוצגות ע"י הנודע ביהודה) – תלוי אם הזכיה היא ע"י משיכה או ע"י קניינים אחרים שאין בהם משיכה.

ט. סיכום ומסקנות

- אדם שנזכר בערב פסח אחר חצות היום שטרם מכר את החמץ, ומכר ברגע זה – האם עובר על "בל יראה" והאם חמץ זה מותר לאחר הפסח? ונאמרו בזה הנושאים הבאים:
- אנו מבקשים לברר את דין **הגדרת הבעלות על החמץ**, ומשם להוציא להכריע בעניין איסור "בל יראה" ואיסור הנאה מחמץ שעבר עליו הפסח.
 - **הנודע ביהודה** דן בירושת חמץ, גניבת חמץ, מכירת חמץ בפסח ובכולם השאלה היא בעניין "בל יראה" ובעניין חמץ שעבר עליו הפסח.
 - יש כמה סיבות שאם הגוי משך לאחר שעה שישית הקניין לא יחול: א. אסור בהנאה. ב. אינו ברשותו. ג. לא שולם כסף. ד. מחלוקת אם גוי קונה במשיכה.
 - **מחדש הנודע ביהודה** שהגוי אינו קונה במשיכה מהיהודי, אבל הוא קונה במשיכה **מהפקר**. ובמקרה זה יוצא החמץ מרשות היהודי, ומעתה אינו עובר ב"בל יראה" וגם החמץ מותר לאחר הפסח.
 - ואם הקניין היה **בכסף ללא משיכה** – כיוון שהחמץ כבר לא בבעלותו – אין משמעות לקניין זה, והגוי לא קנה. נפק"מ שיש "בל יראה" והחמץ נאסר לאחר הפסח.

ד פ י - ע י ו ן

- **אורח גוי** שמשלם בטעות – **מותר לזכות בכספו** (ומותר גם להשאיר את הכסף אצלו) אא"כ יש חשש לחילול השם.
- אין קונסים לאסור חמץ לאחר הפסח אם יש צד שאינו עובר בבל ייראה, אפילו לפי רבי יהודה (שעוברים על "בל ייראה" גם לאחר ששעות).
- **זכיה בכסף מגוי** אינה תשלום על החמץ, אלא **טעות עכו"ם**, ומותר לקחת לעצמו.
- **אין קניין אגב** בחמץ לאחר ששעות, ולכן הגוי יכול לקנות **בקניין יד** אם הוא נמצא בקרבת המקום **ולא בקניין חצר** אם אינו נמצא שם, שאין שליחות לגוי.
- יורשים את אביהם שנפטר בפסח – מאחר שהחמץ **יצא מרשות האב להפקר** – הם זוכים רק לפי רצונם לקבל חמץ זה (מדין "זכין"), ואיסורא לא ניחא ליה דניקני.
- אב שמת בפסח, לגבי היתר החמץ לאחר הפסח – אם אצל האב היה אסור רגע אחד בתוך הפסח – חמץ זה **כבר נאסר בהנאה גם לבנים**, ואם האב נפטר לאחר ששעות, יוצא שהחמץ הופקר עוד לפני זמן האיסור **ומותר לאחר הפסח**.
- **וכן בגזלן יהודי שגזל חמץ בפסח** – איסור ההנאה שיש על הגזלן **עובר גם לנגזל**, ולכן אסור עליו חמץ זה לאחר הפסח.
- **ובגזלן גוי** – הגזלן לא עבר על "בל ייראה" וממילא גם **החמץ לא נאסר**.
- **דעת הפרי מגדים** שהחמץ בפסח **יצא מרשותו אבל לא מבעלותו**, ולכן יש מקום לפלפל אם **קניין כסף לא תופס בחמץ** (כמו כל מטלטלין שאינם נקנים בכסף, תקנת חז"ל שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה) או **שכן תופס** (מחמת שלא שייכת סיבת התקנה וכן הוא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בו חכמים).
- האם **איסורי הנאה נחשבים שלו** – ג' סוגיות: שור הנסקל שהוזמו עידיו, שוחט לעבודה זרה, קונם שלא יהנו ממני כהנים. בכלם נראה שהממון יצא מבעלותו.
- ויש ג' מחלקות באיסורי הנאה: **א. יצאו להפקר ואינם שלו. ב. יצאו מרשותו אבל לא מבעלותו. ג. הממון הוא לאחר יאוש ולא לאחר הפקר.**
- **מכירת חמץ שאינו ברשותו** אפשרי בגלל שאצל הקונה הגוי הופך להיות **שלו וברשותו** (והמקור הוא באבני מילואים לגבי גזלנית ממון שנרתצה להתקדש בממון זה ופוסק שמקודשת בגלל צירוף רשות ובעלות לאותו מקום).
- **ובשורה תחתונה** יוצא לגבי מכירת חמץ בתוך הפסח: לדעת **הפרי מגדים** (שחמץ אינו ברשותו אבל הוא שלו) – מכירה אפשרית, ובקניין כסף זה ספק. לדעת **הנודע ביהודה** (שהחמץ אינו ברשותו וגם אינו שלו) – תלוי אם הזכיה היא **ע"י משיכה** (שנקנה לגוי מהפקר) או **ע"י קניינים אחרים** שאין בהם משיכה (שאינם קונים).